והיה ברכה... מה בין ברכה להצלחה? — הצלחה באה בדרך הטבע, ואילו ברכה היא מחוץ לדרך הטבע. בחוץ לארץ מצויה רק הצלחה, רק עניינים שביכלתנו לתפוס אותם בשכל הפשוט. אולם בארץ ישראל מצויה גם ברכה, מצויים שם עניינים שהם למעלה מדרך הטבע. וזהו "יברכך ה' מציון" (תהלים, קכח, ה) — ביציון באה גם בחינת ברכה.

לכן אמר הקב"ה לאברהם: לך לך מארצך וממולדתך וכו' אל הארץ אשר אראך, וזו"ל הוסיפו והסבירו: כאן בחוץ לארץ אי אתה זוכה לבנים. ברכה זו שלמעלה מן הטבע, יכולה לבוא אליך רק בארץ ישראל.

היהודי הקדוש מפשיסחא

מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ - *from your land and from your birthplace and from your father's house.* The Torah speaks of three departures: physical departure, behavioral departure and kinship departure. Departure *from your land* connotes physical departure. Departure *from your birthplace* can be understood as leaving the mother who teaches the child the basics of behavior; the early years of one's life in one's birthplace shape and determine one's behavior patterns. Departure *from your father's house* refers to clannish estrangement, alienation from one's kin. Abraham was called upon to form a new fellowship, in which the teacher becomes the parent and the student becomes the child. A new concept of fatherhood emerged, one based upon communication and common devotion rather than upon biological factors. Parent-teacher and child-disciple relations replace the progenitor-offspring relationship (Abraham's Journey, p. 51). The charismatic personality must dissociate himself from his national connections and completely free himself from the environment he was born and reared in. The *spiritual* straying is the gist of the command here; the *physical* journey is of secondary importance. Abraham must forsake his past and transplant himself into a new historical dimension. His synonym is an *ivri* (14:13), a wanderer or a "yonderman" who came from beyond the river, a man who does not belong here. God preferred the shepherd as His confidant; He selected a member of a stable society and converted him into a nomad. Severance of all ties with an urban, closed environment was a *conditio sine qua non* for the realization of the covenant. (The Emergence of Ethical Man)

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה: (יב, א- ב)

לכמה שיטות נחשב לך לך לנסיון הראשון מעשרה נסיונות שנתנסה בהן אברהם אבינו. אמנם מקשה השפת אמת, למה נחשב זה כנסיון בכלל, הרי הבטיח לו השי"ת בעצמו שאם ילך כמו שצוה אז יעשה אותו לגוי גדול ויברך אותו ויגדל שמו, ואם כן הלא לפתי יחשב אם לא ילך.

שאנשים נוסעים למרחקים כדי להרבות ממונם, הרי שהדרך מרבה את הממון ולא ממעטתו. וכן בענין פריה ורביה, יש סברא לומר שכשנוסעים לדרך, הרחק מטרדות הבית, יש יותר פנאי לעסוק בענינים אלו. ואם כן צריכים להבין דברי רש"י, שכתב שהדרך ממעטת שלשה דברים אלו.

ואעשך לגוי גדול, פירש רש"י: לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוזקק לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם. ולכאורה קשה, שאדרבה היה נראה שהדרך מרבה שלשה דברים הללו, שהרי אם האדם יושב בעירו ואינו יוצא ממנה לעולם, בודאי לא יוודע שמו בעולם, ורק על ידי שיוצא לדרך, מתרבים בני אדם המכירים אותו, הרי גורם על ידי הדרך שיתפרסם שמו בעולם. וכן בענין הממון, רואים אנו

ואפשר לומר שמעשה אבות סימן לבנים, ובנסיון זה, הנסיון הראשון של אברהם אבינו, מושרש עיקר הנסיונות שיתנסו בהם בניו אחריו לדורות עולם. ויתבאר בהקדם ענין 'דרך'.

כשאדם נמצא באיזה מקום ורוצה להיות במקום אחר, הרי זה מכריח את האדם שיכנס למצב ארעי של אי נוחות הנקרא 'דרך'. ונמצא ש'דרך' הוא מצב ופרק של ירידה לצורך עליה, כי 'דרך' פירושה מה שיורד האדם ממצב הנוחות שבו הוא

נִמְצָא עכשיו, כדי לעלות ולהגיע למקום שיותר מרוצה לו. והנה בעבודת ה' ישנו גם כן ענין 'דרך', כמו שכתבו בספרים הקדושים, שכל אדם בהכרח יורד ממדריגתו מפעם לפעם. והתכלית בזה היא, שכשיתחזק האדם בזמן הירידה, הרי זוכה על ידי זה לעלות למדריגה גבוהה יותר ממה שהיה קודם ירידתו. ונמצא שכל תכלית הירידה היא לצורך עליה, ולא היתה הירידה כי אם 'דרך' להגיע למקום העליה.

אמנם אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פרק ד הלכה ד) 'כל הדרכים"ם בחזקת סכנה', והיינו שבשעה שנמצא האדם במצב ירידה רוחנית, הרי הוא בסכנה מצד יצרו הרע המתגבר עליו במצבים כאלו, ומפתה את האדם לחשוב שכיון שירד שוב לא יעלה, וממילא יאמר נואש ח"ו. וצריך האדם להתחזק נגדו לדעת שאין ירידה זו כי אם 'דרך' להגיע למקום יותר גבוה מהמקום שהיה בו בתחילה. ואין 'דרך' זו, כי אם נסיון לראות אם תקצר נפשו בדר"ך או אם יחזק את עצמו בדרך, לעלות ולהגיע למחוז חפצו.

והנה ענין 'דרך' וירידה זו שכיחים מאד בשלשה תחומים. האחד הוא ענין 'פריה ורביה', והיינו שרצון כל עובד ה' הוא לפרות ולרבות תמיד בתגבה עבודה וגמילות חסדים, בכמות ובאיכות. וכל זמן שרואה עליה בעבודתו, הרי זה מעניק להעובד ה' סיפוק הנפש שאין למעלה ממנו. אך בהגיע הזמן שנגזר מן השמים שעליו להרגיש ירידה, לצאת ל'דרך' הנ"ל, הרי זה קשה מאד להעובד, שהרצון הפנימי שלו הוא רק לעלות תמיד יותר ויותר. וצריך העובד בזמנים כאלו להבין ולהתחזק שאין זה כי אם 'דרך' לעלות ולהגיע ל'הארץ אשר אראך', מקום יותר גבוה ממקום שהיה, ודוקא על ידי עמידתו בנסיון ה'דרך'. ומבטיח השי"ת ליהודי שאם יעמוד בנסיון ה'דרך' של 'ממעטת פריה ורביה' ולא יתפתה מיצרו אז 'ואעשך לגוי גדול' - תזכה להגדלות שאתה כה משתוקק אליה, לפרות ולרבות בכל תחומי עבודתך.

התחום השני שבו שכיח ענין הירידה הה'דרך', הוא ענין הממון. שכידוע ענין הממון הוא גלגל החוזר בעולם, וכל אדם עובר מעת לעת איזה פרק של 'ממעטת את הממון'. כל אחד לפי מדריגתו, העשיר לפי עשרו והעני לפי עניו. ואמרו חז"ל (עירובין מא, ב) שהעניות מעברת את האדם על דעתו ועל דעת קונו. ובאמת כל תכלית הירידה שאדם עובר בענין ממון, אינה כי אם נסיון מן השמים לראות אם יבטח באביו שבשמים שיספיק לו כל צרכיו וממילא לא יפול לבו אפילו במצבים קשים, או אם בוטח בכחו ובעוצם ידו וממילא דואג ומתעצב בעברו מצבים

כאלו. ומבטיח השי"ת להיהודי שאם יעמוד בנסיון ה'דרך' של 'ממעטת את הממון' ויבטח בה' ולא יתפתה מיצרו לדאוג ולהתעצב, אז ואברכך בממון, שיספיק לו השי"ת כל צרכיו כאב המפרנס את בנו.

ותתחום השלישי שבו שכיח ענין הירידה וה'דרך' הוא ענין ה'שם'. והיינו שכל יהודי רוצה לראות את עצמו כעבד ה', שהרי 'עבד ה'' הוא המהות העצמית של כל יהודי. וכל זמן שהאדם שומר תורה ומצות בסור מרע ועשה טוב, הרי חי הוא בשלום עם שמו העצמי 'עבד ה''. אלא ש'אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא' (קהלת ז, כ), וכשנכשל האדם באיזה חטא, הרי עלול להרגיש בנפשו שנטמאה, ושוב אינו רואה את עצמו כעבד ה', מאחר שעבר על רצונו. וירידה זו עלולה להביא את האדם לידי עצבות ומרה שחורה ח"ו, אשר תגרום שיתייאש האדם מעבודת ה' מכל וכל. וצריך האדם לידע ש'אף על פי שחטא ישראל הוא' (סנהדרין מד, א), ומה שחטא אינו אלא בחיצוניות, אבל בפנימיות הרי עצם מהותו של יהודי הוא 'עבד ה'', ושם זה לא ישתנה מחמת איזה מעשה חיצוני. ומה שמרגיש שהחטא טימא אותו עד ש'ממעטת את השם', אין זה כי אם עצת היצר הרוצה להכשילו על ה'דרך' בשעת ירידתו. וצריך היהודי לחזק את עצמו להתנהג כעבד ה', לחזור בתשובה לפניו, לעלות מן ה'דרך' והירידה אשר עבר ולהגיע למחוז חפצו. ומבטיח השי"ת להיהודי, שאם יעמוד בנסיון ה'דרך' של 'ממעטת את השם' ולא יתפתה מיצרו הרוצה להפילו לשאול תחתית על ידי עצבות ויאוש, אז 'ואגדלה שמך' - תזכה להרגיש גדלות מהותך ושמך האמיתי שהוא 'עבד ה''.

ונראה לומר שהיצר הרע המתגבר על האדם בשעת ירידותיו ב'דרך', הוא 'עמלק'. והיינו מאמר הכתוב (דברים כה, יז-יח) 'זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך וגו' אשר קרך בדרך'. כל כוחו של עמלק הוא להתגבר על יהודי כאשר היהודי נמצא ב'דרך' במצב של ירידה. ופירש רש"י שלשה פירושים על 'אשר קרך', הראשון, לשון מקרה, שמורה על עמלק המתגבר על האדם ב'דרך' של 'ממעטת את הממון', ומפתה את האדם בשמה שנתמעט ממונו הוא מקרה בעלמא, כדי שלא יבין שמיעוט ממונו הוא נסיון מן השמים לראות אם ישעבד את לבו לאביו שבשמים לבטוח בו שיספיק לו כל צרכיו.

הפירוש השני ב'אשר קרך' הוא לשון קרי וטומאה, ומורה על עמלק המתגבר על האדם בה'דרך' של 'ממעטת את השם', שיחשוב שכיון שעבר על רצון ה' כבר נטמא ואבד שמו ה'פנימי של 'עבד ה''. ופירוש השלישי

ב׳אשר קרך׳ הוא לשון קרירות, ומורה
1 על עמלק המתגבר על האדם בה׳דרך׳
של ׳ממעטת פרי׳ ורביה׳, ומקרר את
האדם מתשוקתו לפרות ולרבות
בעבודת ה׳. ועל כולם מצוה עלינו
ב השי״ת ׳תמחה את זכר עמלק מתחת
השמים׳ (שם פסוק יט).

י״א מרחשון הוא יומא דהילולא של
רחל אמנו, וכן יומא דהילולא
של זקנינו הקדוש ה׳מאור עינים׳
יא מטשערנאבל זי״ע. מקובל אצלינו
שזקנינו הנ״ל היה עוסק כל ימיו במצות
פדיון שבויים, והיה מסתובב בעיירות
ובכפרים לאסוף מעות הנצרכות לפדות
עניי ישראל מבית כלא אשר היו אסורים
ג שם על ידי אדוני בתיהם האכזרים,
כשלא יכלו לשלם שכירות בתיהם. פעם
אחת, באחת מנסיעותיו, כשהשתדל
אצל אחד מהאדונים עבור יהודי שהיה
ד אסור בבית הסוהר, כעס עליו האדון
וזרק גם את זקנינו לבית הכלא. באחד
הימים בהיותו שם בבית האסורים,
שמע זקנינו קול דפיקה על החלון הקטן
שהיה שם. וישא עיניו וירא והנה אשה
ה זקנה עומדת שם. אמרה האשה הזקנה
אל זקנינו: יש לי שאלה לשואל, למה
הנסיון הראשון של אברהם אבינו היה
דוקא הנסיון של ׳לך לך מארצך׳. כיון
שראה זקנינו שאין זו אשה פשוטה,
ו ביקש ממנה שתגיד לו התשובה על
שאלתה. אמרה האשה שהסבר הדברים
1 הוא כך, כיון שעיקר המצוה שקיים
אברהם אבינו היה הכנסת אורחים, רצה
השי״ת שיקיים אברהם אבינו מצוה זו
ביתר שאת ויתר עוז, וזה לא יתכן
ו עד ירגיש אברהם אבינו בעצמו איך
שמרגיש עובר דרך, ורק אז יוכל לקיים
מצות הכנסת אורחים בשלימותה. על
כן צוה לו השי״ת ׳לך לך מארצך׳
להיות עובר דרך בעצמן, והוא להנאתך
ולטובתך, שתוכל לקיים מצות הכנסת
ז אורחים בשלימות על ידי שתרגיש
ההרגשות של עוברי דרכים.

המשיכה האשה הזקנה ואמרה: תדע
נאמנה שאני המאמע רחל,
ונשלחתי מן השמים אליך להגיד לך
ח שהסיבה שנאסרת בבית האסורים היא,
מאחר שעיקר מצוותך שבה אתה עוסק
היא פדיון שבוים, רצה השי״ת שתקיים
המצוה בשלימות, על כן גילגל שתרגיש
בעצמך איך מרגיש חבוש בבית
ט האסורים, ועכשיו תוכל לקיים את
המצוה בשלימותה.

לעניניו, פעמים נראה שעובר האדם
ירידה ו׳דרך׳ באחד משלשה
אופנים הנ״ל, רק כדי שיוכל להרגיש
איך שמרגיש יהודי במצב של ירידה,
י כדי שיוכל לחזק ולעודד אחרים
שנמצאים במצבים כאלו, לעמוד נגד
העמלק הפנימי המתגבר עליהם ב׳דרך׳,
עד שיזכו לעלות ולהגיע למחוז חפצם

ולזכות להבטחות השי"ת 'ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך'.

ואפשר מטעם זה נתגלתה אל זקנינו דוקא רחל אמנו, לחזקו ולעודדו בעת ירידתו, כי רחל מתה ב'דרך' דוקא, כדי לחזק ולעודד את בני ישראל בשעת ירידתם בדרכם לגלות. כמו שכתב רש"י בפרשת ויחי (מח, ז[א]), והחיזוק שלה היא שנעמוד חזק למרות כל הירידות והדרכי"ם שעוברים עלינו, עד זמן העליה של 'ושבו בנים לגבולם' בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

ואעשך לגוי גדול (יב, ב).

שאודיע טבעך בעולם (רש"י). ה' חנן את עמו, החל מאבינו הראשון אברהם, ועד סוף כל הדורות, בטבע נדיר ועילאי, שונה תכלית שנוי מטבעם ותכונתם של עמים אחרים. דרך הטבע של עמים אחדים נתון במסגרת של שלש תקופות, והם: בריאה ויצירה, גידול ועליה, ירידה וגויעה. דברי ימי העולם מאלפים אותנו איך שעמים רבים נבראו ונוצרו, איך גדלו ועלו למרומים, ואיך התחילו להתדרדר מטה מטה עד שירדו, גועו ונעלמו לגמרי מבמת העולם. אולם לא כן הטבע שהקב"ה הטביע בעם ישראל, שבריאתו ויצירתו מתחילות עם הופעת אברהם אבינו; עמנו גדל ועלה ברוחו על שיא פסגת הקיום, ולמרות הצרות הנוראות והתלאות עקובות הדם שעברו עליו, קיומו מובטח לנצח נצחים, ועליו מתאמתים דברי החוזה הגדול (ישעיה סו) "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני כן יעמד זרעכם ושמכם", אשר אני עשיתי לא נאמר אלא אשר אני עשה, כי הקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, והם עומדים לפניו תמיד חדשים ורעננים, כן הקב"ה מחדש ומרענן את זרע ושם ישראל, וזוהי כוונת רש"י "אודיע טבעך בעולם", היינו אודיע הטבע הנדיר שלך בעולם, ומשמעות כפולה להמלה בעולם, אחת: שטבע זה יודע בעולם, ושנית: שקיומו יתמיד לעולם ועד.

בתהלים (סט) כתוב: "הצילני מטיט ואל אטבעה", ואדמו"ר חסידי אמר שתפילה זו היא כפולה, אחת, הצילני מטיט שחטאי אל יכתימו ואל יזהמו את נשמתי בטיט, ושנית, ואל אטבעה, אל ישנו חטאי את טבעי, אל יחדירו בקרבי טבע מקולקל ומגונה שלא אוכל להפקיע את עצמי הימנו.

הטאים עוונות ופשעים משקיעים את עושיהם בטומאה ובזוהמא, בטיט וברפש, והם משנים את טבע יצוריהם, "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר" (מו"ק כז), הם דומים לאנשים המתרגלים לסמים משכרים ומרעילים, שאינם יכולים לשחרר את עצמם מהטבע המושחת והמסוכן שהשתרש בהם.

נמחלים לו עוונותיו, האמנם?

פעם, בעת לכתו של רבינו לברית מילה, פתח אמר: אנשים טועים וחושבים שאם הם משתתפים בברית, נמחלין להם עוונותיהם", וטעות היא בידם.

אלא הענין הוא כך: כיון שאליהו הנביא שהוא מלאך, אינו יכול לבוא למקום שיש זוהמא מהעבירות של האנשים, לכן באותו הברית, מוחלים לאנשים המצויים שם על עוונותיהם, ולמעשה מדובר בהסתרה של העוונות, ואכן מי שבאותה־עת מהרהר בתשובה, ומקבל על־עצמו לשנות דרכיו ולא לחזור לסורו, מוחלין לו על עוונותיו, ברם, אם לא מהרהר בתשובה, מיד לאחר הברית חוזרים אליו כל עוונותיו".

ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז יושב בארץ.
ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רועי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו. אמרו והכנעני והפריזי אז יושב בארץ צריך ביאור מה ענינו לכאן ועיין רש"י. והנראה על דרך הפשוט, כי חלילה לאברהם מריב, ורק הרועים רבו זה עם זה, ומכל מקום גם בזה לא ניחא לאברהם מפני חילול השם כי הרי הכנעני והפריזי אז בארץ ומה יאמרו הגוים הללו בראותם ריב בבית אנשי אמונה על כן אל נא תהי מריבה וכו'. ומוסר השכל יוצא מזה אם כי תמיד גדול השלום על אחת כמה וכמה החובה עלינו לשמור השלום בישבנו בין הגוים ולא יחולל שמו הגדול ית"ש.

ב. מִצְוַת מִילָה

לְךָ לְךָ" יֵשׁ בָּהּ מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא מִצְוַת מִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר: זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר. וְנִכְפְּלָה בְּסֵדֶר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ דְּכְתִיב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ. וְהַרְבֵּה מִצְוֹת נִכְלְלוּ בְּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה בַּתּוֹרָה. וְכֻלָּן לְצִדְדֵי כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּם חֲכָמֵינוּ ז"ל. וְנִתַּן מִצְוָה זוֹ, הוּא שֶׁחוֹתְכִין הָעָרְלָה מֵהַמִּפָּה רֹאשׁ הַגְּוִיָּה וּפוֹרְצִין קְרוּם דַּק שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה, כְּדֵי שֶׁתִּתְגַּלֶּה רֹאשׁ הָעֲטָרָה שֶׁבְּאוֹתוֹ אֵיבָר, כִּי יָדוּעַ לַמְּבִינִים שֶׁתִּשְׁלוֹם צוּרַת הָאָדָם תְּסַיֵּר מִמֶּנּוּ אוֹתָהּ עָרְלָה, שֶׁהִיא תּוֹסֶפֶת בּוֹ.

מִשְׁרְשֵׁי מִצְוָה זוֹ, לְפִי שֶׁרָצָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְקַבֵּץ פָּעַם אֲשֶׁר הִבְדִּיל לִהְיוֹת נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, אוֹת קָבוּעַ בְּגוּפָם, לְהַבְדִּילָם מִשְּׁאָר הָעַמִּים בְּצוּרַת גּוּפָם, כְּמוֹ שֶׁהֵם מְבֻדָּלִים מֵהֶם בְּצוּרַת נַפְשׁוֹתָם, אֲשֶׁר מוֹצָאָם וּמוֹבָאָם אֵינֶנּוּ שָׁוֶה. וְנִקְבַּע הַהֶבְדֵּל בְּגִלַּת הַזָּכָר, לְפִי שֶׁהוּא סִבָּה לְקִיּוּם הַמִּין, מִלְבַד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּשְׁלוּם צוּרַת הַגּוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וְהָעִנְיָן הַנִּבְחָר, חֻפַּץ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַשְׁלִים תְּכוּנָתוֹ. וְרָצָה לִהְיוֹת הַהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי הָאָדָם וְלֹא בָּרָאוֹ שָׁלֵם מִבֶּטֶן, לְרַמֵּז אֵלָיו כִּי כַּאֲשֶׁר תַּשְׁלוּם צוּרַת גּוּפוֹ עַל יָדוֹ, כֵּן בְּיָדוֹ לְהַשְׁלִים צוּרַת נַפְשׁוֹ בְּהַכְשֵׁר פְּעֻלּוֹתָיו.

יב. ומקור הדברים הוא במדרש (הובא בבני יששכר, תשרי מאמר ד' אות ז', אם כי הוא גופא ממשיך וכותב "כך שמעתי שיש באיזה מדרש ולא ראיתין, אבל בספר אחד כתב ג"כ ששמע בשם המדרש"), שבשעה שאמר הקב"ה לאליהו שיצטרך להיות בכל ברית מילה שבישראל, אמר אליהו, אתה ידעת שאני מקנא לשמך הגדול ית"ש, הנה אם יהיה בעל הברית בעל עבירה, לא אוכל לסבול להיות שם. הבטיחו הקב"ה שיכפר לבעל הברית, ואז יהיה ריקן מעבירות. השיב עוד, אפשר יהיה המוהל בעל עבירה, הבטיחו הקב"ה שיכפר גם לו. השיב עוד, אפשר יהיו הקהל העומדים שם בעלי עבירות ולא אוכל לסבול, הבטיחו הקב"ה שיכפר לכל הקהל, וכו'. ובהמשך שם וכן באגרא דפרקא (אות קמ"ז) כתב "ונראה לי שזה מרומז בפנחס הוא אליהו, תחת אשר קינא לאלוקיו, ויכפר על בני ישראל. כי הואיל ומדתו קנאה והוצרך להיות אצל כל ברית, ולא יוכל לסבול, על ידי זה גורם הכפרה לישראל, כי הוצרך ה' להבטיחו". וידידי הרה"ח ר' יהושע הרצל שליט"א הראני, שמקורו של הבני יששכר למדרש זה, הוא הרה"ק רבי שלמה מקארלין זצ"ל, וכפי שהובא בספר שמע שלמה בריש פר' פנחס, וע"ש בהערות המלקט "ישרש יעקב" מאת הרה"ג רבי יעקב משה הלוי קליינבוים זצ"ל אבד"ק סאבאטא שכתב "מעודי שמעתי העולם אומרים דבר זה בשם המדרש, ושאלתי אותם איה מקום כבודו, ואין מגיד לי עד שמצאתי בספר אגרא דפרקא הנ"ל שגם הגה"ק הנ"ל מביא זה המדרש מפי אא"ז הקדוש רבי שלמה קארלינער, וכפי הנראה שגם הוא לא ידע מקומו איה, והנה אחר החיפוש והעיון, מצאתי בספר 'לקוט חדש' בעניני אליהו ואלישע (אות ל"א) מביא בשם הילקוט (דף רמ"ג) ובשם הילקוט יהושע (דף ד') ות"ל אליהו קינא על הברית ונתן לו הקב"ה שכרו, שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאליהו רואה בעיניו, ולכן עושין כסא ככוד למלאך שנקרא אליהו מלאך הברית, שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים", ועע"ש שכתב בהמשך "שוב מצאתי בכתבי הרה"ג רבי נתן נטע הכהן ז"ל אבד"ק קאלביעל שבתוס' פסחים (דף קי"ד ע"א) ד"ה "ואין מיסב בסעודת מצוה", הזכירו קצת זה המדרש, וז"ל "היינו סעודת מילה דאמר במדרש דניצול מדינה של גיהנם".

יג. רשימות הרב יצחק פוריימן שליט"א, מלווהו של רבינו במשך מספר שנים. שוב ראיתי בהערות רבינו לספר 'אוצר הברית' (ח"א עמ' י"ז) שכתב כיוצא בזה, וז"ל לשונו: "נפלא הדבר, הרי ביוהכ"פ שמפורש אמרה תורה 'כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאותיכם', ואפילו הכי קיימא לן דלא מתכפר אלא בתשובה, וא"כ איך יכולים לומר שהקב"ה הוא ותרן לבעלי עבירות חמורות הבאים להשמחה בברית שמוחל גם להם על כל עוונותיהם, שהרי אי אפשר לומר דכוונתם דווקא ע"י תשובה, דאם כן לא השיב לו הקב"ה על טענתו שאינו יכול לסבול חוטאים ופושעים, ועל זה השיב לו הקב"ה שבשעה זו, כשאלי' יהיה עמהם, יעביר מהם הקב"ה את הסרחון כאילו לא חטאו כלל, אף דבר חשוב הוא מאד, ואשרי מי שזוכים לעלות ולהתעלה באותה שעה ולהישאר במקום קדשו גם לאחר הברית".

יד. ס"ה, ד'-ה'.